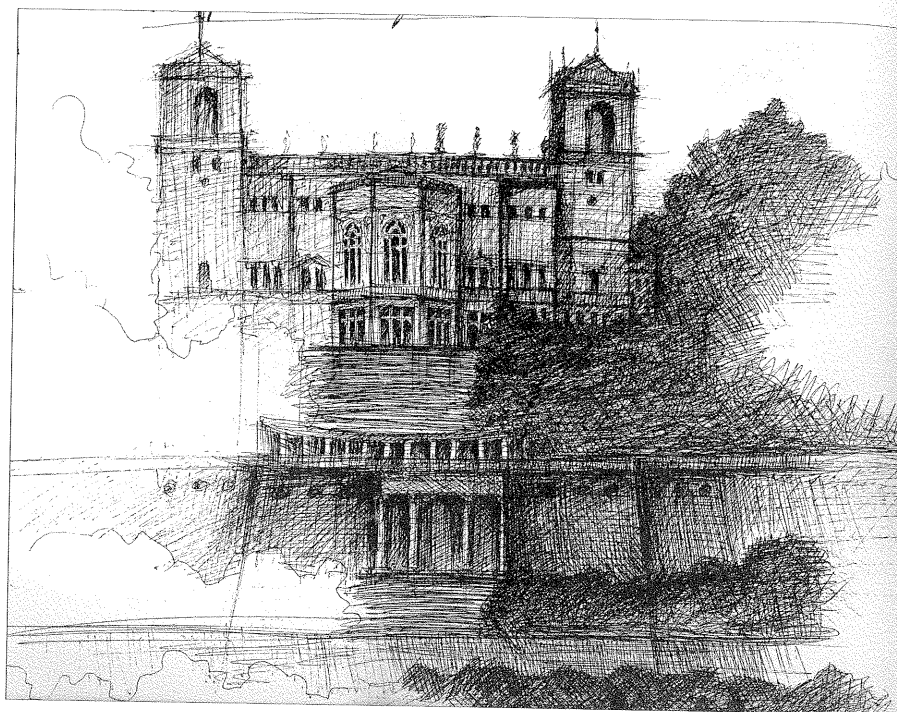

Refleksje z międzynarodowych warsztatów studenckich z zakresu architektury krajobrazu

Marta Weber-Siwińska

Impressions from International Student's Workshop of Landscape Architecture

Zamek Albrechtsberg – widok od strony Łaby
Castle Albrechtsberg – view from the Elbe river

Wprowadzenie

Introduction

W lipcu 2000 roku grupa studentów i doktorantów z Polski, Węgier i Niemiec uczestniczyła w dwutygodniowych warsztatach szkoleniowych odbywających się na terenie Niemiec. Wyjazd organizowany był przez prof. Marka Siewniaka z Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej na zaproszenie prof. Gerharda Han-Herse z Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie w ramach współpracy międzyuczelnianej. Obecność przedstawicieli ówczesnej Akademii Rolniczej we Wrocławiu była wynikiem niedawnego włączenia się do tej współpracy, w związku z nowo powstałym kie-

runkiem studiów – Kształtowaniem Terenów Zieleni. Opiekunem naukowym ośrodka Wrocławskiego był prof. Franciszek Gospodarczyk. Pierwszego dnia warsztatów zostały rozdzielone tematy dotyczące obiektów i terenów zieleni związanych z rzeką Łabą. Część zagadnień wymagała pracy zespołowej, a inne opracowań indywidualnych.

Wszystkim uczestnikom warsztatów udostępnione zostały materiały książkowe i fotograficzne będące na wyposażeniu instytutu, a po tygodniu pracy przedstawione zostały wyniki opracowań w formie publicznej prezentacji. Grupa studentów z Węgier dokonała oceny walorów krajobrazowych Łaby na odcinku przepływającym przez miasto. Kilkoro studentów (różnych lat) z Krakowa

prezentowało swoje propozycje rewitalizacji dreźnieńskich mostów. Zespół, w skład którego wchodziłi studenci pierwszego roku Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej (Magdalena Biczysko, Katarzyna Hogendorf, Joanna Michoń i Gabriel Obolewicz) oraz doktorantki z Wrocławia (Marta Weber-Siwińska i Anna Gierula), zajmował się przywróceniem renesansowego charakteru ogrodowi przy zabytkowej rezydencji Albrechtsberg. W celu prawidłowego przeprowadzenia rewaloryzacji założenia ogrodowego przyjęto kolejność działań wg Bogdanowskiego¹. Na początku przeprowadzona została inwentaryzacja ukształtowania terenu oraz zieleni z oznaczeniem gatunków, a także budowli z podaniem czasu ich powstania i stylu. Następnie dokonano waloryzacji na podstawie wartości roślin wynikającej z ich wieku, gatunku i stanu zachowania, a także danych historycznych dotyczących faz rozwojowych kompozycji oraz jej elementów (budowle, mała architektura), jak również studium kompozycji ogrodu w stanie istniejącym z określeniem zachowanych wnętrz i ich elementów. Ostatnim etapem było sporządzenie projektu mierzącego do rewaloryzacji oraz rekonstrukcji z wykorzystaniem zachowanych danych historycznych i dekompozycji. Nazwy roślin zostały dostosowane do nomenklatury wg Senety i Dolatowskiego [2004]².

Uczestnikom kursu przybliżone zostały także zagadnienia

związane z zasadami projektowania miasta-ogrodu, rewaloryzacją historycznych założeń parkowo-pałacowych, zagospodarowaniem terenów powyrobiskowych, jak też z ochroną środowiska na terenie Niemiec. W pierwszym tygodniu zaplanowane było zwiedzanie obiektów położonych w okolicach Drezna, a w drugim w zachodnich landach. Ponadto podczas pierwszego tygodnia warsztatów, niemieccy doktoranci przedstawiali zagadnienia dotyczące ich prac dyplomowych.

Rys historyczny założenia pałacowo-parkowego Albrechtsberg

Historical draft of Albrechtsberg garden

W architekturze europejskiej XIX i początkach XX wieku jednym z ważniejszych kierunków historyzmu był neorenesans. Występował w całej Europie, a przede wszystkim w Niemczech. Powstające wówczas ogrody formalnie podporządkowane były wzorcom renesansowego ogrodu włoskiego. Były wśród nich kompozycje kontynuujące tradycje renesansowej sztuki ogrodowej, powstające w okresie dominacji ogrodu romantycznego, a także wydzielone fragmenty ogrodów krajobrazowych, związane ściśle z najbliższym otocze-

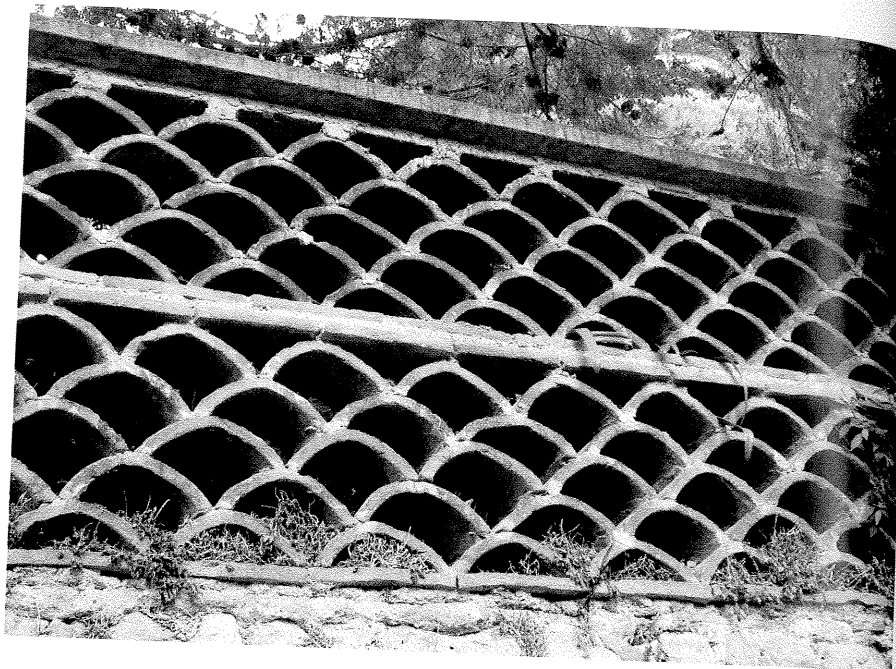
niem siedziby mieszkalnej, występujące w postaci „formal garden” oraz ogrody ekletyczne³. W pierwszej połowie XIX wieku do Drezna przyjeżdżali liczni artyści i inni promienci z Włoch, Francji, Anglii, Polski i Rosji, którzy budowali okazałe rezydencje otoczone wspaniałymi ogrodami⁴. Jednym z częstych bywalców Drezna był w tamtym czasie Gottfried Semper, który zachwycony bogactwem roślinności w założeniach ogrodowych nad Łabą wprowadził pojęcie „Elbflorenz”, co jeszcze bardziej uatrakcyjniało tereny położone nad rzeką.

Pomiędzy rokiem 1803 a 1811 Lord Findlater kupił winnice wzdłuż rzeki od Saloppe do Mordgrund i wybudował wiejski dom⁵. W 1821 roku pałac przebudowano w jedną z najpopularniejszych restauracji w Dreźnie, zarządzanej przez nowego właściciela Johann'a Gabriel'a Krebs'a. W tym czasie bywali tam m.in. Richard Wagner i Gottfried Semper⁶.

W 1850 roku Książę Pruski Albrecht, kupił pałac do celów mieszkalnych. Zasadniczą część nowego projektu autorstwa Adolfa Lohse'a stanowiły klasyczne elementy włoskiego renesansu, jak również greckie i rzymskie akcenty. Inspiracją projektu pałacu była między innymi położona pod Rzymem Villa d'Este. Teren należący do zamku zaprojektował pruski architekt krajobrazu Eduard Neide, jednak nadworny ogrodnik Herrmann Sigismund Neumann całkowicie nie zgadzał się z koncepcją

Fragment ażurowej balustrady
(częsty akcent Włoskich Ogrodów)
Fot. M. Weber-Siwirska

fragment of openwork balustrade
(frequent element in the Italians Gardens)

Ażurowa balustrada jako wykończenie tarasu
Openwork balustrade as a finishing

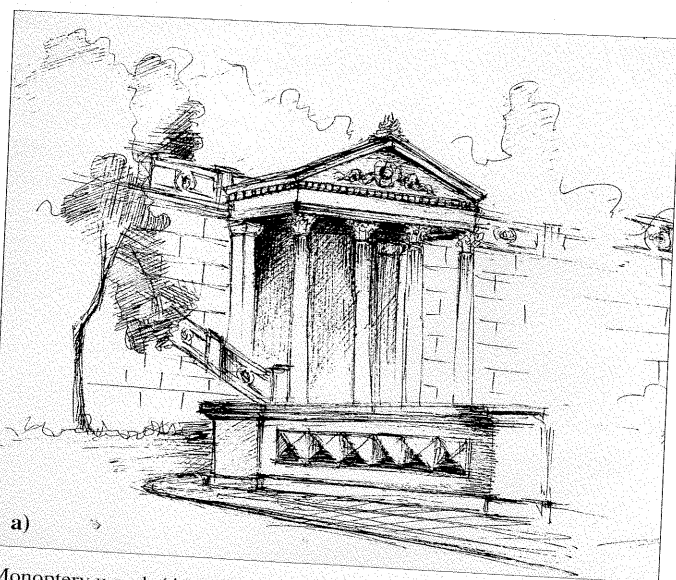

kamieniami i wodospadami. Książę Albrecht z żoną Rosalie Countess of Hohenau i dwoma synami osiedlili się w Albrechtsberg w 1854 roku. Z późniejszego okresu zachowały się jedynie informacje o corocznych przyjęciach księżnej wydawanych z okazji jej urodzin. Po śmierci księcia w 1872 r. i jego żony w 1879 r. zamek przeszedł w posiadanie ich syna Federicka aż do jego śmierci w 1914 roku. Następnie w zamku zamieszkał brat Federicka, który w 1925 roku z powodu hazardowych długów zmuszony był sprzedać miastu całą posiadłość. Pięć lat później park został udostępniony publicznie. Podczas drugiej wojny światowej początkowo park i budynki zajmowała kawaleria, a od 1943 roku w budynku podczas dnia przebywały dzieci, a piwnice zostały zamienione na schron przeciwlotniczy. Następnie

zamek zajęły frontowe oddziały Armii Czerwonej w tym czasie został on splądrowany i zniszczony. Wkrótce stał się kwaterą główną Armii Sowieckiej. W 1948 roku miasto sprzedało zamek Ministerstwu Handlu Zagranicznego ZSSR. Po intensywnej renowacji zamek został otwarty jako hotel w grudniu tego samego roku. W 1951 zamek został odkupiony przez Jugendheim GmbH Berlin, był to pierwszy pałac pionierów w NRD utworzony na wzór radzieckich i służył do aktywnego wypoczynku dzieci. Od 1952 roku miasto Drezno ponownie jest właścicielem posiadłości.

W 1977 roku zamek uzyskał statut Narodowego Zabytku Kultury, a stopniowa restauracja prowadzona jest do dzisiaj. W 1999 roku nowym zarządcą zamku zostało Koncert- & Kongressgesellschaft mbH Dresden

Neid'a i stworzył ogród według własnego pomysłu. Powstały wówczas cztery różne założenia, poprzecinane krętymi drózkami, wzbogacone mostami i wiaduktami, starymi sztucznie stworzonymi oczkami wodnymi,

Monoptery u podnóża schodów: a) kompletny, b) wymagający wykończenia
The monopters at the base of the stairs: a) completed, b) uncompleted

i od jesieni tego samego roku miejskie konsylium realizuje nową koncepcję zastosowania zamku Albrechtsberg. Szczególny nacisk jest kładziony na kapitalne odbudowanie użyteczności zamku. Obecnie w Zamku organizowane są ekskluzywne imprezy.

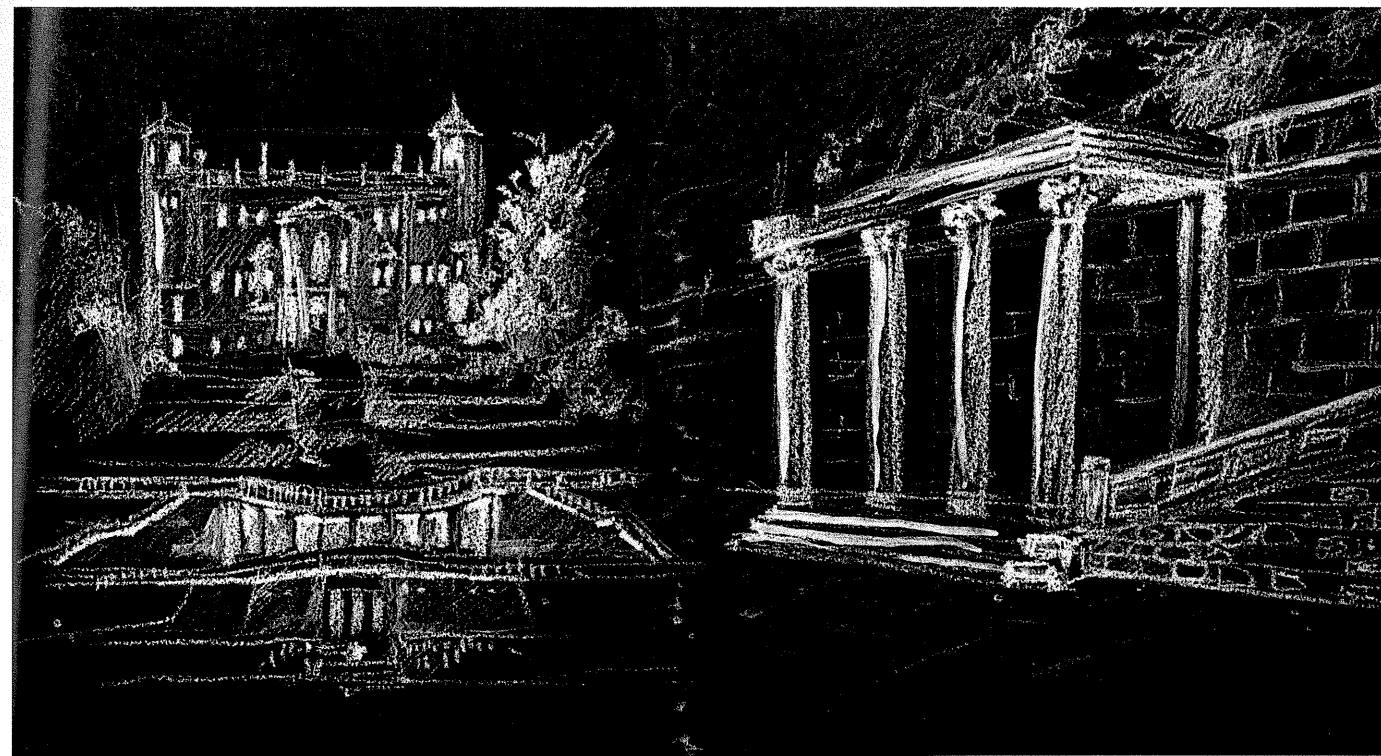
W 2004 roku komitet światowego dziedzictwa UNESCO włączył krajobraz rzeki saksońskiej stolicy pomiędzy zamkiem Übigau na zachodzie i zamkiem Pilnitz na wschodzie z ich architektonicznym, historycznym i naturalno-kulturowym znaczeniem na listę światowego dziedzictwa kultury. Zamek Albrechtsberg, który położony jest pomiędzy Übigau a Pilnitz wchodzi w skład światowego dziedzictwa 'Dresden Elbe Valley'.

Dyskusja na temat zagospodarowania terenu przy zamku Albrechtsberg

Discussion on Albrechtsberg garden composition

Od strony Łaby zamek Albrechtsberg posiadał piękny, tarasowy ogród podkreślający rangę budynku. Niestety latem 2000 roku, niemal cała ta powierzchnia porośnięta była bziem lilakiem (*Syringa vulgaris* L.). Początkowo stanowił on najprawdopodobniej celowe nasadzenie, o czym świadczyły regularne odstępy pomiędzy starymi pniami.

Później na skutek braku zabiegów pielęgnacyjnych, liczne odrosty korzeniowe tej rośliny, rozprzestrzeniły się po tarasowym zboczu. Niekontrolowany wzrost lilaka spowodował, że charakterystyczna dla ogrodów renesansowych, ażurowa balustrada stała się niemal całkowicie niewidoczna. Ze względu na fakt, iż formowany lilak z powodu braku kwiatostanów traci swoją dekoracyjność, zaproponowano wprowadzić w jego miejsce winorośl właściwą (*Vitis vinifera* L.). Roślina ta mogła rosnąć tu pierwotnie, gdyż mikroklimat doliny Łaby sprzyjał zakładaniu winnic i były one swojego czasu powszechne w ogrodach przywillowych. Na omawianych tarasach w okresie letnim powinno być wystawianych więcej

Proponowane oświetlenie całego pałacu oraz wybranych elementów małej architektury
Suggestion of the illumination of the Castle and several elements of the garden

roślin w pojemnikach takich jak: oleander (*Nerium L.*) pomarańcza bergamotka (*Citrus bergamica* Rosso et Poit), cytryna (*Citrus media L.*) itp., oraz rośliny zielne w wazach umieszczonych na balustradach. Rosnące obecnie w ogrodzie przy zamku drzewa i krzewy mają naturalne, a zarazem nieregularne pokroje. Bardzo wyraźnie odczuwalna jest zatem potrzeba wprowadzenia roślin o geometrycznych kształtach. W związku z tym zaproponowano także dodanie kilku egzemplarzy cisa pospolitego (*Taxus baccata L.*) formowanych w piramidy, ustawionych symetrycznie względem siebie. Mała architektura ogrodowa w tej części założenia wymaga nielicznych, a koniecznych prac remontowo-wykończeniowych. Jeden z dwóch monopterów wieńczących schody na pierwszym tarasie należy wyremontować nadając istniejącym kształtom antyczny charakter oraz dodać baldachimowaty dach zawierający tympanon. Przy obu budowlach zaproponowano ponadto posadzenie cedru atlantyckiego (*Cedrus atlantica* Endl.). Ten w pierwotnym założeniu włoski ogród, mógł być wzbogacony o element wody o czym świadczy strumyk, który ma obecnie zbyt naturalny bieg. Konieczne jest wyeliminowanie rosnących wokół niego samosiewów drzew, a w ich miejsce można wprowadzić różane krzewy (*Rosa sp.*). Najniższy z tarasów zakończony jest wysokim murem stanowiącym granicę posiadłości. Już poza posiadłością, wzdłuż

tego ogrodzenia biegnie dość licznie uczęszczana ścieżka spacerowa. Jednak przechodnie mijając tak wysoką, a jednocześnie monotonną budowlę nie zdają sobie sprawy, że właśnie przechodzą obok zamku Albrechtsberg. Aby to zmienić zaproponowano wzbogacenie owego muru wazami z kwitnącymi roślinami, a u jego podnóża wprowadzenie bluszczu pospolitego (*Hedera helix L.*), który poza funkcją dekoracyjną mógłby delikatnie zacienić ścieżkę. Na drugim brzegu rzeki rosną, w pewnej odległości od siebie dwie topole włoskie (*Populus nigra L.* 'Italica') i jako dominanty wieńczące osie widokowe biegnące od strony pałacu stanowią niezbędny element tego krajobrazu. Po drugiej stronie budynku znajduje się główne wejście do zamku. W 2000 roku zlokalizowany tu podjazd nie spełniał reprezentacyjnej funkcji, zwłaszcza że przed wejściem widniał zniszczony posąg kamienny. Ponadto po zmroku cała zabudowa nie wyróżniała się z otoczenia na skutek niedostatecznego oświetlenia zewnętrznego. Propozycje projektowe tej części rezydencji dotyczyły wprowadzenia iluminacji wszystkich obiektów architektonicznych oraz modernizacji podjazdu, którego centralny punkt będzie stanowić fontanna. Ogromnym atutem estetycznym rezydencji jest jej położenie nad rzeką. Wprowadzenie odpowiedniego oświetlenia będzie podkreślało rangę tego obiektu po zmroku, przedłużając jednocześnie atrakcyjność willi Albrechtsberg na

całą dobę. Biorąc pod uwagę, że obecnie znajduje się tu hotel, ogród powinien być wyposażony w otwartą salę bądź scenę umożliwiającą organizowanie różnego typu imprez zarówno zamkniętych jak i plenerowych.

Ryciny wykonane przez studentów Politechniki Krakowskiej.

Drawings made by students of Kraków technical institute.

Marta Weber-Siwińska

Institut Architektury Krajobrazu
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Institute of Landscape Architecture
Wrocław University of Environmental and
Life Sciencs

Przypisy

¹ Bogdanowski J., 1999, *Polska sztuka ogrodowa, krótka historia kompozycji i rewaloryzacji*, Kraków, s. 101.

² Seneta W., Dolatowski A., 2004, *Dendrologia*, Wyd. PWN Warszawa, s. 559.

³ Siewniak M., Mitkowska A., 1998, *Tezaurusz sztuki ogrodowej*, Warszawa, s. 351.

⁴ *Dresden in the first half of the 19th century*, Dresden becomes a major City (źródło: www.world66.com/europe/germany/saxony/dresden/history)

⁵ *Schloss Albrechtsberg* (źródło: www.schloss-albrechtsberg.de)

⁶ *Dresden in the first....* op. cit.